

בעניני חולה הנוגע לפיקוח נפש - שיעור 898

I. להודיע את החולה שהרופאים אומרים שהוא נוטה למות ממחלתו

(א) עיין בסנהדרין (ק"ג.) שאמר רב חסדא ... ארבע כיתות אין מקבלות פני השכינה אחד מהן שקרנים דכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני ועוד דהעולם קיים על ג' דברים אמת משפט ושולם (לכות ה - י"ח)

(ב) עיין בשו"ע (י"ד של"ז - ה) דחולה שמת לו מת אין מודיעין אותו שמא תטרף דעתו עליו ואפילו אם מת אביו אין מודיעין לו ואין משגיחין על הקדיש שעליו לומר דפקוח נפשות קודם לכל דבר שאסור לגרום שום צער לחולה (ערוך השלחן ז) ואפילו אם נודע לו אין מצוים לו לקרוע קריעה דשמא תגדל דאגתו (ש"ך בשם הר"ן) וק"ו דאין אפשר לומר לו שהוא נוטה למות

(ג) עיין בשו"ע (י"ד של"ח - ה) דמי שנוטה למות אומרים לו התודה שהיא מצות עשה ואומרים לו הרבה התודו ולא מתו והרבה שלא התודו ומתו וסדר הוידי הוא שיאמר שיהא רצון מלפניך שתרפאני רפואה שלימה ואם אמות תהא מיתתי כפרה ואין אומרים לו וידיי בפני ע"ה ולא בפני נשים ולא בפני קטנים דשמא יבכו וישכרו לבו ויש לגרשם בעודו חי היוצא מדבריהם דחולה צריך להבין שהוא הולך להתרפא ולא למות ואבאר

(ד) כן אמר חזקיהו המלך לישעיהו הנביא דאפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים (זככות י.) וכן דוד כשראה את המלאך וחרבו שלופה בידו לא מנע עצמו מן הרחמים ולכן משפחתו צריך שיתפלל בעד החולה ולא מתיאש ולא יגידו לו שהוא נוטה למות ואבאר עוד

II. אם מותר לנתח את המת ולהוציא את אחת מאבריו להדביק אותו בחולה

(א) עיין באג"מ (י"ד ה - רכ"ט) דדוקא כמת עכו"ם מותר בהנאה כרוב הראשונים

(ב) ובאג"מ (י"ד ז - קע"ד) כתב שתילת הלב שהתחילו הרופאים לעשות בזמן האחרון הוא רציחת שתי נפשות ממש ועוד כתב דאין מצוה לחתוך מחי אבר ולהדביק בחולה מסוכן מ"מ מדת חסידות איכא ואף לחתוך אבר של עצמו כדי להציל נפש ישראל כדאיתא ברדב"ז וממילא להניח לחתוך אבר מהמת ג"כ מצוה ומותר מטעם הצלת נפש ותשובה ראשונה אינה בפיקוח נפש וצ"ע

(ג) ועיין בפתחי תשובה (י"ד קנ"ז - ט"ו) דאפילו אין ספק סכנת נפשות כגון דהעכו"ם אמר הנח לי לקצוץ אבר אחד שאינך מת ממנו ובאם לא אמית את ישראל חבירך אינו מחויב ולא אמרינן לא תעמוד על דם רעך ואם יש ספק סכנת נפשות לו הרי זה חסיד שוטה דספיקא דידיה עדיף מודאי דחבריה ועל זה אמר רב משה אינו חסיד שוטה והוי בגדר מדת חסידות אמנם אסור אפילו לעם הארץ ליתן עצמו בסכנה ודאית להציל תלמיד חכם שנגזר ליהרג דמאי סמקית דם הת"ח מדם דידיה ולא דמי למעשה שהובא ברש"י (תענית י"ח:) ללוינוס ופפוס שהיו אחים שמסרו נפשם לפדות את ישראל מגזירת המלכות

(ד) ועיין באג"מ (י"ד ד - ג"ט) דאין אדם בעלים על גופו לצוות מה יעשו בגופו וגם יש איסור הנאה מגופו של אדם שמת וכ"כ הציץ אליעזר (י"ג - ה"ב) וגם (י"ד י"ד - פ"ד) דאיסור גמור לתרום אבריו אחר מיתתו דמתים פטורים מכל המצות אפילו משום פיקוח נפש וצריך להחזיר את גופו בשלימותו אל המקום ועוד יש לחוש שהרופאים נוטלים האברים קודם מיתתם ועוד א"א לוותר על איסור ניוול המת וברור ששום אחד מהמתירים לא יהא מוכן ליתן אבריו מ"מ ממת עכו"ם מותר ועיין ביביע אומר (י"ד ג - כ"ה - כ"ז) שכתב להתיר לתרום ממת ישראל אם אין שם עכו"ם משום דאין איסור ניוול המת או הנאה ממת או מניעה מקבורה אם נעשה לטובת יהודי אחר וכ"ש לפ"נ והוא סבר כהרמב"ם (ל"ח י"ד - ה) שקבורת המת הוא רק מדרבנן

III. בענין סימני מיתה הנוגע לשתילים ומה שנקרא בלע"ז pulling the plug

(א) עיין באג"מ (י"ד ז - קמ"ו) דאם אין המוח פועל פעולתו אבל כל זמן שהוא נושם הוא חי מ"מ הנשימה הוא רק סימן שהוא מת אמנם עיקר הסימן בלב ובמוח אלא לענין ההיכר שאיכא יותר בחוטם מבלב ובמוח ולדינא שאיכא מציאות שיהיה חי אף בלא נשימה איזה זמן ואם באותו זמן שנוטל ממנו הלב חי עדיין הוא רציחה ממש והביא מהרמב"ם במורה נבוכים ומהזוהר שהחיות לכל אדם ניתן בלב ולכן סימני מיתה רק ג' וצריך כל ג' דהיינו דאין נשימה והלב אינו דופק והמוח אינו פועל ואם חסר אחת מהן

אינו מת וכל הנ"ל כמו שתילים ולהסיר התקע מן המכונת הוי רציחה גמורה וכן כתב הדברי שאול (י"ד ש"ד) כי ברור כשמש דקביעת החיות הוא הדופק על הלב והנשמת אף וכ"כ החכם צבי (ט"ז) שהלב הוא הנפש והוא לאחרונה אחרי מיתת כל האיברים וכ"כ רב אהרן סאלאוויצקי שכל מי שאומר שמיתת המוח הוי מיתה הוי דברי שטות (קוונטס של הלכה Spring '98) וכ"כ רב הרשיל שכטער שצריך להחמיר ודלא כרב משה טענדלער

(ב) עיין באג"מ (י"ד ג - קל"ג) שכתב דחולה שנושם ע"י מכונה בפיו ואפילו אין שם סימני חיות האחרים אסור ליטולו מפיו שמא הוא חי ואם נפסק המכונה ואינו נושם כלל אין צריך להחזירה

IV. רופא שהזיק החולה בשוגג פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואם המית ונודע לו ששגג גולה על ידו ורק אם הזיק במזיד או שלא ברשות בית דין חייב לשלם (י"ד של"ו - ה) ובזמנינו אם אינו מוסמך מהממשלה חייב לשלם ואפילו אם אינו מזיד

(א) עיין בתשב"ץ (ג - פ"ג) דמזיק בשוגג מעיקר הדין אינו פטור משום דאדם מועד לעולם אלא משום תיקון עולם הוא פטור ומ"מ אם רופאים אחרים מכירים הטעות חייב לשלם

(ב) אמנם דעת הר"ן שהביא הציץ אליעזר (ה - רמת רחל - כ"ג) דרופא שטועה אינו כשוגג אלא כאנוס מ"מ אם טעה הרופא בעשיית זריקה שהחליף והזריק לחולה זריקה כזאת שהכל יודעים שגרמה למיתת החולה או לחבלתו דבכה"ג חייב אליבא דכו"ע דהוי פשיעה גדולה ולהר"ן אפילו בידי שמים אינו חייב אם הוא שוגג דכאנוס דמי

V. לקרב מיתתו ע"י ציווי לנכרי עיין בע"ז (י"ח) מעשה ברבי חנינא בן תרדיון ובאג"מ (ח"מ 3 - ט"ג - ג)

VI. בחולה דהרופאים המומחים אומרים כי בלא ניתוח לא יחיה יותר משה חדשים וע"י הניתוח אפשר שיחיה אך הניתוח מסוכן מאד וקרוב יותר שימות במהרה

(א) עיין בשו"ת אחיעזר (י"ד ט"ז - ו) דנראה מע"ז (כ"ז): דאם הוא ודאי מת מתרפאין דלחיי שעה לא חיישינן היכא דאפשר שיתרפא אף באופן רחוק כל שנתיאשו מרפואתו והתוספות הקשה דמפקחין עליו את הגל בשבת נראה דחייש לחיי שעה ותירץ בעבדינן לטובתו וכ"כ השבות יעקב ופתחי תשובה וגליון הרש"א והבנין ציון והתפארת ישראל אמנם צריך רשות בית דין בכל פעם (ע"ש) וכ"כ הדעת תורה (שכ"ח - י) בענין חיתוך אבר ואבאר ומי שמונע הרופא לעשותו הרי זה שופך דמים (שו"ת מלמד להועיל י"ד ק"ד) ובעובדא במעוברת בד' ולדים שהרופא ייעץ להרוג ב' ילדים כדי שיחי' הב' האחרים ואבאר ועיין בשש"כ (לקמן)

(ב) אמנם עיין באג"מ (ח"מ 3 - ט"ג - ה) דאין ליתן רפואה כזו שיש בה סכנה ורק כשאיכא ידיעה להרופאים אף אינשי שחולים במחלה זו לא נסתכנו מרפואה זו אלא מיעוט קטן טובא אז כשסוברים הרופאים שלא פחות ממחצה חולים במחלה זו נתרפאו כשאין ליתן רפואה זו ודוקא כשהוא ברשות החולה או משפחתו ואבאר

(ג) עיין בשש"כ (מ - ה"ס) דיש לסמוך על דעת הרופאים המומחים אך גם ילך אצל חכם להתייעץ ולהתפלל עליו

VII. בענין ניתוח להקלת יסורים של חולה שא"א לרפאותו אף שהסרטן הוא בפראסטאט שמסירין בניתוח את הביצים ועושה סירוס שהוא בלאו כיון שהוא חולה מסוכן יש לעשות הניתוח הזה אף שהוא רק להקל יסוריו דמסתברא בלא יסורין יחי' יותר (אג"מ ח"מ 3 - ט"ג - ט)

VIII. עוד ענינים

- (א) בעניני שבת - להיכנס בעלעווייטאר עיין בשיעור 413 (v)
- (ב) בית חולים - אם צריך עירוב חצרות עיין בשיעור 413 (vi)
- (ג) חולה שאין בו סכנה שהוא בבית חולים ונצרך לנקביו עיין בשיעור 413 (vii)
- (ד) הליכת חולה בעגלה או נכה בקביים עיין בשיעור 413 (viii)

IX. חולה ב' Richmond, Virginia שרוצה לנסוע לבית הכנסת על בייסיקל שיש בו שלשה אופניים במקום עירוב יש לאסור (ל) משום שמא ישכר ויתקננו (ב) משום טירחא (ג) עובדא דחול (ז) משום זלזול שבת (ח) משום שיכול לבוא מזה חורבא